

4. Vadudobri, Cserisor és Cserbel vidékének földtani viszonyai Hunyad vármegyében.

(Jelentés az 1908. évi részletes geologiai felvételtől.)

Dr. KADIĆ OTTOKÁR-tól.

Ebben az évben feladatomban volt a Pojána-Ruszka hegységnek azt a részét bejárni, amely Vadudobri, Cserisor és Cserbel vidékére esik. Idei működésem tehát a múlt évi részletes felvételemnek folytatása dél felé. A 22. öv XXVII. rov. DK jelű lapon múlt évben felvett területemhez csatlakozva a V. Dobri és a Vajdahunyad felé folyó völgyek közötti vízvásalástól délkeletre dolgozva a Zlastilor völgyrendszerét jártam be Grosig, a V. Roşii völgyet a kis-muncseli malomig és a V. Boului végső szakaszát, Kérgés község határáig. A 23. öv XXVII. rov. ÉK jelű lapon dr. SCHAFARZIK FERENC, műegyet. tanár felvételéhez csatlakozva a V. Runcului vízvásalástója, a V. Nadrabului völgy, Floresza és Kékesfalva községek által jelölt határ közé eső részt vettem fel. A 23. öv XXVII. rov. ÉNy jelű lapon végre a Ruszkától keletre, a megye határa, a Magura alba és a Cserna völgye közé eső vidéket vettem fel, kivéve a V. Runcului völgyet.

Eszerint Hunyad vármegyében a következő községek határában jártam: Kismuncsel, Kisrunk, Pojenicatom, Feresd, Szocset, Cserbel, Aranyos, Ulm, Kutyin, Cserisor, Lelesz, Szohodol, Alun, Floresza, Felső-Nyiresfalva, Vadudobri és Pojánarekiceli.

Földrajzi szempontból a felvett vidék a következő részekre oszlik: A Valea dobru völgy végső szakasza, amely itt Lunka vadului név alatt szerepel, több, kizárólag baloldali mellékvölgyre és számos árokra oszlik. Érdekes, hogy ezek a mellékvölgyek felső részükben, tehát a Ruszka táján igen lankásan esnek és az ilyen magas hegységben aránylag széles árteret alkotnak, alsó szakaszukban azonban, hasonlóan mint a fővölgy, medrüket mélyen a phyllitbe vájták. A nevezett völgy rendszerét nyugaton a vármegye határát jelző vízvásalástó, délen a D. Leoncini, keleten pedig a D. Bogdiu nevű gerinc határolja. Egészen hasonló viszo-

nyokat észlelünk a Cserna felső szakaszában, a Ruszkára felnyúló V. bordului völgyben. Itt a lankás völgyrészlet a krivinai telepig tart, innen Gurabord felé a patak keskeny szurdokban folyik. Gurabordtól kezdve a völgy kiszélesedik, baloldali mellékvölgyei azonban legtöbbrészt szintén mélyén bevágódtak. Ugyancsak Vadudobri határában ered a keleti irányban haladó V. buii völgy, melynek csak felső és középső szakaszát vettem fel. Vadudobritól keletre a V. Pesecseliü és ennek folytatása lefelé, a V. Nadrabuluü külön kis területet ad. Ettől a meg-
lehetősen összefüggő területtől északra a V. Zastilor, a V. Rotiü és V. Bouluü völgyek rendszere ismét külön vízterület.

Területem legnagyobb részét kristályos palák foglalják el, melyek közettani szempontból dr. SCHAFARZIK FERENC szerint két csoportba osztandók. Az egyik csoportot csillámos kőzetek, a másikat pedig phyllitek képviselik. A gránátokat tartalmazó muscovitos csillámpala összefüggő nagy complexus alakjában a Pojana Ruszka keleti oldalán a phyllitből kiválik. Északi határa egyenes vonal, melyet a Floresza felé torkolló árok, a Buiü völgy, a vadudobrii telep és a Valea Irichieu völgynek keletről nyugatra menő szakasza jelez. Ott, ahol a V. Irichieu megszűkül, a csillámpala határa délnyugatra fordul és ebben az irányban ismét egyenes vonalban Krivina mellett a Pareu Ferariuluü árok középig tart. Ezen a helyen hirtelen keletre fordul s ebben az irányban eleinte a Valea bordului völgyben haladva és a Gurabord feletti 1072 m. magassági pontot szelve, meglehetősen egyenes vonalban halad Floresza felé, ahol a SCHAFARZIK által térképezett kékesfalvai nagy csillámpala-területtel összefügg. A csillámpala csapása és dülése főképpen 13 h 60°—80°.

Északra a csillámpala-területtől a phyllitek csoportja található. A phyllitet a csillámpalától keletről nyugatra haladó éles egyenes vonal választja el. Az itt elterjedt zöldes, sericites, erősen gyűrődött, helyenkint pedig táblásan elváló phyllit nagy területet foglal el. Határai a következők: délre az említett csillámpala, nyugaton a ruszkaicai és forasesdi, északon pedig a feresdi és bojabirci phyllit, amellyel összefügg. Kelet felé a phyllit a rudai, szohodoli és cserbeli nagy dolomitos mészkőterületig terjed.

A phyllit csapása területem déli részében déli, északi részében pedig északi.

A phyllit közé helyenkint kristályos mészkő és vasérc telepedett.

A leghatalmasabb kristályos mészkőbetelepülések Alun vidékén, a V. Pesecseliü nevü völgy baloldalán találhatók. Itt széles kristályos mészkőöv húzódik északnyugatról délkelet felé. Ettől a vonulattól délre és északra is számos rövidebb-hosszabb mészkőszalag látható, melyek a

phyllitrétegekkel együtt leginkább déli irányban dülnek 60° — 80° alatt. Ez a mészkő főképpen vékony lemezek alakjában fordul elő, némely helyen azonban vastagabb padokban is található, ahol azután fejtik, mint például Alunon és Pravecen.

Az aluni márványbánya Aluntól délre egy hosszabb árok alsó szakaszának jobb partján van. Ezen a helyen több ponton fejtik a meglehetősen vastag márványpadokat. Az itteni márvány egészen fehér vagy szürkés színű, szemcsés és az elváló lapok felülete kevéssé csillámos. A padok dülése és csapása 13 h 40° .

A praveci márványbánya a Val. Sohodolulů jobb partján, a Pravec nevű hegykúp északi oldalán, kb. 800 m. magasságban fekszik. Ezt a bányát csak az idén nyitották meg. A hatalmas márványpadok csapása és dülése 13 h 50° . A szemcsés márvány színe szürkés, helyenkint hófehér, de quarceres.

Kristályos mészkövet kisebb foltokban még Feresd és Pojenicatomi vidékén is találtam; itt mindenütt eruptiós kőzetek szomszédságában.

Igen fontos a vidék vasércelőfordulása is. Vasércet számos helyen a phyllitben találtak, legtöbbit Vadudobri és Cserbel határában.

A vadudobrii vasércfeltárás a D. Grunyuľů déli oldalán van; itt MILOSEVIC ARTHUR vállalkozó 1903-ban kezdett vasra kutatni. 1904 óta a gyalári bánya és sodronypálya üzemzetősége végzi a feltárási műveleteket. A vaskövet, illetőleg a barna vasat és pátvasat több irányban haladó hosszú altáró és néhány rövid mellektáró tárja fel; a vaskó vastagsága helyenkint 40 m.

A cserbeli vasércfeltárás Cserbel és Aranyos községek között a Fața aranyosulů nevű hegyoldalon van. Itt RIMBÁS PÉTER, cserbeli körjegyző több év előtt több szintben tárnakat hajtattott a hegy oldalába. E munkálatok folytán tekintélyes mennyiségű barna vasércet tártak fel.

Területem keleti részében a phyllitet dolomitos mészkő váltja fel. A Govasdia határában elterjedt dolomitos mészkő területemre átesap és itt meglehetősen egységes nagy folt alakjában tűnik elő, amelyet a phyllit csak helyenkint szakít meg. Govasdiáról a Nadrabulů völgnyben felfelé haladva a dolomitos mészkövet mind a két parton, úgyszintén a Cserisor felé húzódó összes árkokban is magas sziklák alakjában találjuk. A 304 m. magassági pontnál ez a völgy elágazik. Az egyik ág, a V. Sohodolulů nyugatra, a másik, a Lunca Poienitů nevű völgy délre húzódik. Az utóbbiban a mészkövet baloldalt a 758 méteres magassági pontig követhetjük, jobboldalt azonban ez valamivel előbb vész el. A Sohodoli völgnyben a mészkövet egészen Sohodol községig szakadatlanul követhetjük és pedig baloldalt a mellékvölgnyekben mindvégig, jobboldalt pedig a mellékvölgnyek alsó szakaszáig.

Cserbel vidékén a dolomitos mészkővel Ulm és Aranyos községek határában találkozunk. Egy hosszú mészkőöv végre a V. Roti völgyben, a kismuncseli malmoknál kezdődik s ebben a völgyben a Balesei nevű völgyszakaszig terjed, innen délnyugati irányban halad és a Valea Hastului völgy átszelése után a cserbeli Vrf. Pervanului nevű magaslat alatt végződik.

A fiatalabb képződések közül, úgy mint tavaly is, egyik-másik magaslaton kavicsstelepekre akadtam, melyek korát HALAVÁTS GYULA, főgeologus a szarmata-időszakba teszi. Ilyen kavicsot a Balesei nevű gerincen, azután Cserisor és Kutyin községek határában észleltem. Az előbbi község lakosai kizárólag ebből nyerik ciszternák útján ivóvizüket.

Eruptív kőzetek közül felemlítésre méltó a *serpentin* fellépése Vadudobri határában. Utóbbi keskeny öv alakjában a grunylului és mucselului gerinceken nyugatról keletre húzódik.

A serpentinon kívül még két eruptív kőzetfeleséget gyűjtöttem, ezek azonban behatóbb vizsgálatra szorulnak.

Felvételi működésemet könnyítette az a körülmény, hogy dr. SCHARZIK FERENC, bányatanácsos, műegyet. tanár úr szomszédságában dolgoztam és útbaigazításait élveztem. Kezemre járt a m. kir. bánya és sodronypálya üzletvezetősége is, úgymint MILOSEVIC ARTHUR úr, Ruszka-bányán és RIMBÁS PÉTER körjegyző úr, Cserbelen. A szíves támogatásért ezen a helyen is legjobb köszönetemet nyilvánítom.
